

GONDOLATOK A MAI IFJÚSÁG NYELVÉRŐL

(záródolgozat)

Készítette: Juhász Judit
III. magyar levelező
2003. április

Manapság egyre több szó esik a fiatalok beszédkulturájáról. A nyelvtudomány régen felfigyelt a diákok egyéni szókincsére, nyelvhasználatára, s jöllehet már a XIX. sz. végétől kutatások tárgyát képezi, igazán csak a '60-as évektől került előtérbe. Azóta nagyon eltérő vélemények születtek a kommunikációs kultúra ezen változatáról: sokan felháborodnak a fiatalok beszédstílusának durvaságán, fésületlenségén, míg mások inkább színességét, játékoságát nézik és azt értékelik.¹ De mit is rejt valójában az „ az ifjúsági nyelv ” elnevezés? Hogyan lehetne egyáltalán definiálni?

Az ifjúsági nyelv mint csoportnyelv

„ Az ifjúsági nyelv a rétegnyelvek között a tolvajnyelv és a bizalmas társalgási stílus között helyezkedik el ” - írja Szűts László.² Kiss Jenő a szleng fő éltető közegének tekinti³. Sipos Pál felfigyel arra, hogy a „ köznyelv perifériáján létező elemekből ” táplálkozik.⁴ Ám maga a meghatározás nehézségekbe ütközik, hiszen az elnevezés olyan kérdéseket vet fel, melyekre nem könnyű úgy válaszolni, hogy ne lépünk ki az adott keretek közül. Az „ ifjúsági ” jelző azt sugallja, hogy életkorhoz vagy társadalmi csoporthoz köthetjük; de a felnőttek, az idősebb korosztály is alkalmazza. Mégis elsősorban a fiatalok sajátos nyelvhasználataként értelmezhetjük, akik egy csoporthoz tartozásukat és elkülönülésüket a felnőttek néha rémisztő világától szeretnék kifejezni beszédmódjukban.

Azonban a fiatalok nyelvét minden egységesülő folyamat ellenére világosan tagolhatjuk életkor szerint : a gyereknyelvet követő diáknyelv⁵ nem áll egy szinten a közép- vagy felsőfokú intézményekben tanuló ifjúság beszédstílusával. Ám a középiskolások sem beszélnek egységesen, hiszen a gimnáziumok,

¹ Szűts László : A diáknyelv új fejleményei

In : MNyTK 207. sz. 98.

² U.o.: 99.

³ Kiss Jenő : A magyar nyelv változatainak kialakulása és mai állapota

In: MNyTK 207.sz. 91.

⁴ Sipos Pál : Ifjúsági nyelv - familiáris köznyelv

In : A magyar nyelv rétegződése (Szerk : Kiss Jenő-Szűts László) Bp. 1988. 867.

⁵ Noha Rónaky Edit a gyermeknyelvet is besorolja ide, én különállónak érzem a gyerekek beszédmódját.

Lsd. Rónaky Edit : Hogyan beszél ma az ifjúság?, Kemény Gábor Iskolaszövetség, Szentlőrinc, 1997. 33.

szakközépiskolák és szakiskolák diákjai között érezhető a különbség. A főiskolások, egyetemisták nyelvhasználatában a középiskolából megőrzött elemek mellett Rónaky Edit szerint kevés újat fedezhetünk fel.⁶ Ezt a véleményt nem tudom elfogadni, mert évfolyamtársaim körében nagyon sok esetben olyan kifejezéssel találkoztam, amely a diáknyelvben még nem él és „szakspecifikusak” - vagyis a tanulmányok erősen befolyásolják megértésüket. Elmondhatjuk tehát, hogy az iskolarendszer differenciálódásához vezet.

Láthatjuk, hogy az összekötő kapcsolatot minden esetben az oktatási intézmény jelenti; ez biztosítja ezen beszédmód⁷ folytonosságát; életben maradását is. És éppen ennek köszönhető, hogy minden ember nyelvhasználatában tetten érhetőek az ifjúsági nyelv valamely elemei : felnőttként sem lehet teljesen kilépni belőle, csak ritkábban, beszédhelyzétől függően használják.

Az ifjúsági nyelv jellemzői:

Mint korábban már említettem, az ifjúsági nyelv kialakulásának okát az összetartozás kifejezési szándékában kereshetjük. Ebből az következik, hogy a nyelv sajátos, közös változatát akarják létrehozni, s ezt a nyelvi normáktól való elszakadással érhetik el a legkönnyebben, hiszen a szabályoktól megszabadulva az egyéniség szabad teret nyer. Az ifjúság szereti az újat, rendkívülit, szokatlant, ezért az egységesség ellenére hangsúlyoznunk kell, hogy noha gyorsan terjednek az újonnan alkotott kifejezések, a változás is hasonló tempóban történik, mivel hamar elkoportatják a felkapott szavakat. Az újítás melletti másik érv az elkülönülő szándékban rejlik : amint már a kívülállók számára is érthetővé válik valami, elveszíti értékét s újat „alkotnak” helyette. Tehát a szemléletesség és játékosság mellett a tanuló és felnőtt (vagy „külsős”) közötti ellentétet is tükrözi ez a csoportnyelv, melynek szókincse ezért „állandóan változik, örökös mozgásban van”⁸. Emiatt a gyors változás miatt nincs írásosan megörökítve e nyelvi forma, mert mire rögzítenék, elavultnak számítana. Egyes irodalmi művekben az író megpróbálja visszaadni szereplőinek beszédével az új nemzedék stílusát, de ez nem mindig sikerül : egyrészt hamar archaikussá válik a mű nyelve, másrészt

⁶ Bővebben Rónaky Edit : i.m. 34.

Éppen ezért végeztem mind a két területen felméréseket, és így talán alá fogom tudni támasztani ezt a megjegyzésemet.

⁷ Nem véletlen, hogy beszédmód voltára hívom fel a figyelmet, de erről részletesebben majd az elméleti összefoglalást követő gyakorlatibb részben írok.

⁸ Szűts László : i.m. 100.

általában az ifjúságnak az argóból kölcsönzött szavait, kifejezéseit alkalmazza, amiben nem tudja a szerző az ifjúsági nyelv valódi színgazdagságát megragadni.

Egyre inkább elfogadottabbá válik az a nézet, hogy az ifjúság szókincsében drasztikus módon terjednek a durva, trágár szavak és ezzel fokozódik a tiszteletlenség is. Ez a jelenség nem csak a szókészletben érzékelhető, hanem a beszédmódban is: az erős, nyers hangszín, az elnagyolt hangképzés és a türelmetlen hadarás válik általánossá. Wacha Imre az esetleges baj forrását abban látja „ha más generációbeliekkel” beszélve nem képesek váltani a fiatalok.⁹ Egyesek (pl. Szűts László) úgy vélik, hogy ez a negatív folyamat a diáknyelvet kevésbé érinti. Ezt azonban csak cáfolni tudom. A mai diákság nyelve egyáltalán nem szűkülöködik a durvaságban és trágárságban, de nagyrészt képesek disztinkválni és a beszédhelyzetnek megfelelően reagálni ill. társalogni.

Már többször hivatkoztam az ifjúság nyelv színességére, kimeríthetetlen alkotókedvére. De milyen forrásokból táplálkozik e nyelvváltozat? Mindenképpen a köznyelv jelenti az elsődleges alapot, hiszen ez a tanult nyelvünk, a norma, melynek adott szavait új jelentéssel veszi át. Sok idegen nyelvi hatás éri; főleg az argó, vagy a mára általánossá vált idegen nyelv tanulásának közvetítésével. Így pl. cigány, szlovák, német, angol, spanyol, latin, orosz, olasz, francia sőt héber-jiddis eredetű szavakat is találunk a szókincsben. A feltűnést keresők a népnyelvi beszédet utánozva akarják a figyelmet magukra vonni. Mindezek mellett más csoport- és rétegnyelvekből is vesz át elemeket (pl.: kártyások, galambászok nyelvéből, tolvajnyelvből, stb.).

Talán a legerősebb befolyással a média bír: a TV-filmekben, a kabarékban, rádióműsorokban hallott szellemes mondat hamar bekerül a fiatalok kedvenc szövegei közé. De még a névadásban is közrejátszanak a képernyő előtt szerzett élmények, hiszen így lesz ismerőseink között „Kojak”, „Menő manó”, stb.

A források mellett nem hagyható figyelmen kívül az önálló alkotás, nyelvteremtő erő sem. Az érzelem és az indulat kifejezése a cél, tehát a közlő funkció csak másodlagos e nyelvi rétegben. Legjellemzőbb vonásai és tulajdonságai a humor, a szellemesség, a szellemes rögtönzési képesség, a gúnyolódás, a cinizmus, egymás és a felnőttek pellengérré állítása. Durva kifejezéseket a nyomatékosság kedvéért használnak. Ez az erős túlfűtöttség vezet a túlzásokhoz, a nyomatékos kifejezésekhez, de nem csak a szabadszájúsághoz. Hiszen sok esetben

⁹ Wacha Imre : A fiatalok nyelvi magatartása (kommunikációs kultúrája) a nyilvánosság előtt és számára
In: MNy 1996. 92. sz. 200.

ez a szellemesség enyhíti a drasztikus mondanivaló élet, vagy tompítja a komoly jelentést.

*Az önálló szóteremtés lehetőségei, módjai.*¹⁰

Az ifjúsági nyelv szókincse az élet minden területéhez kapcsolódó fogalmak megnevezéséhez kötődik. Az idegen eredetű elemek mellett különböző belső szóalkotási módok működnek, melyek nem különülnek el teljesen, hanem több is érvényesül egyszerre, de a könnyebb áttekinthetőség kedvéért kicsit részletezve, külön tekinteném át ezeket.

1.,

A képzés során a szó jelentése nem változik, csak játékos színezetet kap, hangulata módosul. Legkedveltebbek a következők :

a., kicsinyítő képző a csonkított tőhöz :

pl. : töci, ruci, stb.

b., -si + csonkított tő¹¹

pl. : buksi, hapsi

c., képzőbokor

pl. : bige > biguci, spiné > spinkóci

d., -i képző (kicsinyítés és becézés is)

pl. : csoki, cigi, kori, fagy

e., -kó kicsinyítő képző

pl. : spinkó

Ritkább a köznyelvben gyakori -ka/-ke képző használata, hiszen a különlegeset kedvelik. (Átalakítva fordul elő p. a cerca szó esetében is .) De az -a/-e (pl.:doga) és az -ó/-ő (pl.: csehó, bratyó) is ritka képzőnek számít.

2.,

Képzés és rövidülés határterületén jelentkező sajátos szóalkotás zajlik le olyan szavaknál, ahol a második szótág kicsinyítő- vagy becézőképzőre végződik (-i/-o/

-u/-a esetén), akkor a szó megrövidül.

pl : kondíció > kondi

situáció > szitu

¹⁰ Az idegen szókölcsonzések nem részletezem, mert nem a szókincs idegen elemeit vizsgálom, hanem a témaköreit és az alkotási módot.

¹¹ A köznyelvben kicsinyítő- ill. melléknévképzőként szereplő -si főnévképző lesz.

3.,

A szóösszetételt az teszi érdekessé, hogy jelentéstartalmukban vagy hangulatukban össze nem illő szavakat fűz egybe, s ezzel sajátos hatást kelt.

pl. : hájtorony, macskabenzin, gyalogszörös

Ide sorolható a „tök”¹²-előtagot tartalmazó összetételek is, mint pl. : „töksörét”, „tökmindegy”.

4.,

Szívesen élnek a szócsonkítással.

pl. : köszönöm > kösz

5.,

Köznyelvi szavak hangalakját szójátékkal megváltoztatják.

pl. : „üvöltözlek” = üdvözöllek

„nokedli” = hokedli

Hatásos a köznyelvi szó összetett szóként értelmezése pl. : „kan/tár” = fiúkollégium.

6.,

Betűszókat vagy a régiek mintájára alkotnak, vagy pedig a régi alakokat új jelentéssel ruházzák fel :

pl. : SOS = Segítség Osztálytársadon Sűgással

ÖTYE = Öreg Tyúkok Egyesülete

7.,

A jelzős szerkezetek esetében a jelzőhalmozás is gyakran előfordul.

pl. : „oltári nagy buli”, stb.

A rikító, túlzó jelzők egyedítik kifejezéseiket.

pl. : hulla jó oltári baromság

8.,

Teljes mondatok, hasonlatok, elferdített közmondások és töltelékszavak gazdagítják az ifjúság nyelvét.

pl. : „Eldobom az agyam” ~ Elájulok a döbbenettől

„Olyan a lábad, mint az őzike. Nem olyan kecses, hanem olyan szörös.”

„Aki másnak vermet ás - az sírásó”

A szállóigéket egyéni megtoldással bővítik. Párbeszédes formákat is alkotnak, melyek együtt terjednek.

¹² Rónaky Edit ezt az előtagot a „tökéletes” szó rövidített változatának tekinti.

Rónaky : i.m. 25.

9.,

A szójáték elsősorban a köszönésformák terén jelentkeznek.

- pl. : 1 : Cső
2 : Repedés

10.,

Még megemlíteném a névadást, mert igen gyakori jelenség a baráti társaságon belül, hogy valamilyen becenevet adunk ismerőseinknek.¹³ Lehet külső tulajdonság alapján, ha az valamilyen okból szembetűnő,

- pl. : „Maci” - a járása miatt
„Gyapjas” - göndör haja miatt
„Gilette” - mert állandóan szőrös
„Kopi” - kopasz

De belső tulajdonság is érvényesülhet, noha ez kevésbé jellemző.

- pl. : Debil (azt hiszem nem kell magyarázni)
de valamilyen hozzá köthető esemény, történet is könnyen beleszólhat a névadásba.
pl. : Mikulás - piros kabátban járt télen
Kocka - utálja, ha négyzet helyett kockát mondanak

Egyszerűen a személynevből alakult formák a leggyakoribbak. Ezen belül több alcsoport lehet :

a., vezetéknév becézése

a-1., rövidítés + -i képzővel

- pl. : Magyar > Magyi
Tamás (Éva) > Tomi

a-2., -us képző

- pl. : Vita > Vitus

a-3., valamilyen kedveskedés

- pl. : Pethő > Pepe
Hosszú > Hosszúkás
Vadas > Vaddisznó

b., utónevek elvonásával

- pl. : Viktor > Vityó

c., idegen nyelvi órák maradványai

- pl. : István > Steve
György > Giorgio

¹³ Erre a kérdőívben is rákérdeztem, s az arra adott válaszok alapján foglalom össze a következtetéseket.

A TV-filmek hőseihez külső tulajdonságaiban hasonló személyekre gyakran „ráragadnak” a szereplők neve.

pl. : Ha kopasz - Kojak

Magas és bajszos, göndör hajú - Magnum

Ezek a nevek lehetnek kedveskedők, közömbösek, de ugyanakkor gúnyosak, sőt sértő célzatúak.

Kérdőíves adatgyűjtés eredményéről

Az ifjúsági nyelv közelebbi vizsgálatát csak kérdőíves adatgyűjtéssel tudtam megoldani, mert hangfelvétel készítésére nem álltak rendelkezésemre a megfelelő eszközök. Ennek a módszernek egyaránt van előnye és hátránya. Mindenképpen pozitív oldala, hogy jóval több adatközlőt kérdezhetünk ki rövid idő alatt. De az írásosság miatt zavarban érezheti magát a megkérdezett.

Két korosztályban végeztem felmérést : a nyírbátori Báthori István Gimnázium 3.d osztályában (kb. 17 évesek) és a Kossuth Lajos Tudományegyetemen tanuló ismerőseim körében (21 - 23 év közöttiek). Azért döntöttem egy ilyen kettős felosztás mellett, mert szerintem a diáknyelv és a későbbi ifjúsági nyelv színessége között különbség van, és - mint korábban már kifejtettem - a középiskolákon túljutva is képes az ifjúság újításra. Sőt ! Az eredmény azt mutatja, hogy még színesebb az egyetemisták nyelve, mint a gimnazistáké.¹⁴ Tudom, ennyi adat még nem elég messzemenő következtetések levonásához, de azért bizonyos tények egyértelműen körvonalazódnak.

Fontosnak érzem megemlíteni azt is, hogy a középiskolásokat nagyon feszélyezte az, hogy írásban kell választ adni, hiszen akkor visszakereshető, ki milyen szavakat használ. A velük folytatott beszélgetés során és a kérdőív kitöltése közben teljesen fesztelenül használták (!!) a durvább változatokat, de nem merték leírni. Hiányzott az adott beszédhelyzet, ami úgymond felpörgette volna őket. Ám azért így sem lett értékelhetetlen, és az esetleges hiányosságok ellenére mindenképpen eredményesnek ítélem.

A kérdőív összeállításakor megpróbáltam minden olyan lehetséges beszédtemát vagy élethelyzetet érinteni, mellyel nap mint nap találkozhatnak:

¹⁴ Az egyetemisták őszintén mertek válaszolni - talán a közvetlenebb baráti kapcsolat miatt -, s a 11. pontban saját maguk adtak meg olyan gyakorinak tartott szót, ami nem került elő.

így pl. iskolai életre, külső tulajdonságokra, gyakori cselekvésekre, becenevekre vonatkoztak a kérdések. Ezeket szeretném bemutatni a számomra legérdekesebb vagy a leggyakoribb válaszokat kiragadva úgy, hogy a diákokét és az egyetemistákét

külön jelölöm.¹⁵

1., A gimnáziumi helyiségek közül legtöbb elnevezés a mellékhelyiségekre született a köznyelvi WC szó színesebbé tételére:

D : *budi, retyó, kétbetűs kitérő, klotyesz, klotyó*

I : *Washington Club, olajcserélőhely, DK (Dohányzó Kör)*¹⁶

A német tagozatos osztály tagjai gyakori tantermeiket is becézik : így lesz a nyelvi laborból *lavór* vagy *az a bizonyos ötös terem*, a számítástechnika teremből *internetbár*. Ugyanez a más körben mozgó felsőfokon tanulóknál is él : előadó helyett *mozi-terem*, fizika előadó pedig *fizikumként* szerepel.

2., Az érdemjegyek hivatalos elnevezése csak tanári körben használatos. A tanulóknál inkább a számnévi változat él, de a szinonímák sem ritkán bukkannak fel. Legtöbb szinoníma az *elégtelen* osztályzatra született, melyek között 3 csoport különíthető el¹⁷ :

- hasonlóság alapján : *kampó, horog, peca*

- képszerűek : *fa, karó, pálcika, jegenye*

- fájdalomérzetre utal : *szálka, storno*

Ám a többi érdemjegynek is lehet becézett formája, noha ritkábban használatosak :

- kettes : *kacsa, egyetemi jeles, libanyak, „csak görbüljön”*

- hármas : *arany középút*

- négyes : *fordított kisszék, csityjorka*

- ötös : *ödönke, pityorka*

3., Ezen a ponton belül alcsoportokat alakítottam ki témakörök szerint.

¹⁵ A gimnazisták által használt szavak, kifejezések elé D betűt írok, ill. itt hozom a diákok és egyetemisták körében egyaránt alkalmazottakat, hiszen azok valószínűleg diáknyelvi, míg az I-nél csak az ifjúsági nyelven beszélő idősebb korosztálynál előfordulokat tüntetem fel. Az éles elkülönítéshez Rónaky Edit bő diáknyelvi adatállománya segítséget nyújt.

¹⁶ Ez utóbbi az adatközlő bevallása szerint még a középiskolai életből ered, de mivel csak az ő kérdőívén szerepel, ezért nem tehető a diáknyelvhez.

¹⁷ Mizser Lajos csoportosítását követem, mely ma is helytálló.

Lsd. Mizser Lajos : Az érdemjegyek elnevezése a diáknyelvben

In : Nyr 1971. 95. sz. 418-19.

Itt nem lehet a diáknyelvet és az ifjúsági nyelvet szétválasztani.

a., Az iskolai élethez kötődőek közül az ételnek és ebédlőnek gazdagabb a szinonímátára.

D : ebédlő : *kantin, menza, kajálda* - s ennek alakváltozatai : *kajázda/kajárda, kajáló;*

étel : *kaja*

I : ebédlő : *tápoló, zabálda*

étel : *zaba, flamó, étek, táp, kajcsi-majcsi, anyag, burkolnivaló*

b., A mindennapokban gyakran előkerülő köznyelvi szavak közül a *pénz* változatai mutatják a legszínesebb képet és az idegen nyelvek és a médiák befolyásától sem mentesek.

D : *lóvé, stex, rongy, zsozsó, lé, mani* [< angol : money kiejtés szerint],
lovetta, suska, lepedő, pengő

I : *guba, della, zseton, pezeta, fitying, geld, dohány*

c., Talán a tanulás terhének tudható be, hogy a leggyakoribbnak vélt kifejezések közül a *fáradt vagyok* fordul elő a legsokoldalúbban.

D : *kihagy az agyam, kezdek amnéziás lenni, hulla vagyok, ki van a f...-om is, kivagyok, elegendem van, agyilag zokni vagyok, nem működnek az agysejtjeim, fullon vagyok*

I : *kész vagyok, ennyi és kész, kidöglöttem, kinyúltam, lefáradtam*

d., A külső és belső tulajdonságok mindegyikének egyaránt lehet becézett és gúnyos változata, attól függ, hogy kire mondják : barátira vagy más ellenszenves illetőre.¹⁸

Alacsony

D : *mélynövécsű, földi/padló cirkáló, földszintes, mini, picuri, törpe, zsebcirkáló, pöttöm, töpszli, miniatűr, mitugrász*

I : *seggdugasz, szupertörpe, puli, „ sámlit kell, hogy a szőnyeg/szoknya alá nézzen ”, törpicsek, vakarcs*

Magas

D : *colos(tok), felhőkarcoló, langaléta/langalétra, nyakigláb, égimeszelő, nyurga, sudár, „ tériszonyom van, ha ránézek ”, torony, hórihorgas*

I : *lóbaszó, hosszúpuska, „ ülve nyalja az eget ”*

Buta

D : *tuskó, bunkó, tahó, liba, hülye, marha, paraszt, tapló, állat, tök, IQ mentes, bamba, „ vastag a koponyacsontja ”*

I : *sötét, segg/seggfej, agyatlan, szőke, debil, gagyi, amatőr, „ agyilag tök zokni ”*

¹⁸ Itt sűrűn fordul elő hangalaki változat vagy erősebb jelzővel történő nyomatékosítás.

Kövér

D : „ *mindjárt szétfolyik* ”, *disznó, dagadt, hájas, haspók, dagi, debella, dézsatündér, gömbi, hordó, „ könnyebb átugrani, mint megkerülni ”*

I : *zsírbüfé, hájbáj, dömper, bálna, tank-aranka, duci, tömegnövelt*

A nagyon jó fokozását sokszor valóban a túlzás minél erősebb érzékeltetése gyarapítja.

D : *szuper, fantasztikus, király, állati, tuti, frankó, tök jó, kajak, raj, baba, fasza, dszucker, tök baró, örület*

I : *sirály (király alak változata), kircsi, very good!, kurva jó, penge, ász, tutkó, haláli, tápos*

e., Szeret a fiatalság a szóláshasonlatok mintájára olyan kifejezéseket létrehozni, amelyekben játékosságát korlátok nélkül kiélheti. Legszélesebb skálán a Kevés vagy, mint ... kezdetű lekicsinylés mozog.

D : *Kevés vagy (hozzá), mint térdkalácsban a mák.*

Kevés/gyenge vagy, mint Balaton szeletben a hullámverés.

Kevés vagy, mint Mackó sajtban a brummogás.

I : *Kevés vagy, mint Derbi sajtban a lódobogás.*

4., Az egykorúak közti köszönési formák nagyjából azonosan alakultak a két csoportnál, de azért apró újdonságok vannak. Így pl. az egyetemi hallgatóktól erre a kérdésre is hosszabb válaszok érkeztek.

D : *szia, helló, csá, cső, csőváz, csákó, csövi, szió(ka), csákó-mákó, háj*

[< angol : hi kiejtése], hi, pá, szevasz ~ szasz, hali, csaó

I : *helló-belló, ave, üdv, szia-mia, pá-viánok, sziru, csocsó, csákány*

5., Érdekes, hogy a nekik tetsző vagy éppen nem tetsző lányt/fiút általában túlzásokkal teszik még egyedibbé.

pl. *király/dögös maca* vagy *gyecibaba* mellett a *dögös* és *elsőosztályú srác* sem maradhat el, de lehet akár *fúria, fullbamba* és *halál ronda* belőle.

6-7., Ennél a két kérdésnél élesen kirajzolódik az ifjúság nyelvének két végletre való hajlama. Ha nem akarnak bántóak lenni, nagyon - sőt talán túlságosan megszépítik mondandójukat, és a gondolataikat ez az erőltetett finomítás néha szinte irodalmivá teszi.

Pl. ha valaki már túl sokat beszél és unják:

Figyelj, hagyjuk a témát.

Csip-csi-rip.

Összegzésül elmondható, hogy az ifjúság nyelve napról napra változik. Ma még ezek voltak az általánosan ismert szavak és kifejezések, de ki tudja előre, hogy mikor tűnnek el éppen a túláltalánosodás miatt. És hány vadhajtás tűnik el nyomtalanul, ami csak alkalmi szituációban hangzott el! De ebből a kis példatárból is látható, hogy „ az ifjúság nyelve és nyelvhasználata, beszéd- és magatartáskultúrája is éppen olyan szélsőségesen rétegzett, mint a felnőtteké ”.¹⁹ Noha Serfőző Simon sok gondolata helytállónak bizonyul, de a következő sorokban megfogalmazott félelmét nem látom beteljesedőnek :

„ (...) Kiszolgáltatottak vagyunk előre gyártott nagyipari szabvány híreknek, értesüléseknek, amelyek befolyásolják, irányítják viselkedésünket, gondolkodásunkat. Megtizedelik szókincsünket : kirostálódnak a finom szavak, érzések. A darabosabbak maradnak fenn. Szürke, szegényes, eldurvuló világ felé sodródunk, szánkban megdadogósodó szavakkal, keverék nyelvvel (...).”²⁰

Hiszen az ifjúsági nyelv játékossága, újítási szándéka mindig gazdagítja a nyelvet, s a fiatalokon keresztül a felnőttekhez is eljut, észrevétlenül beszivárog a családi kötelékek révén a szülők nyelvébe. Ezért sem jelenthetjük ki kategórikusan, hogy ez a nyelvi forma korhoz köthető. Ha ügyelünk arra, hogy ne a trágárság vegye át a vezető szerepet, akkor talán az irodalmi nyelv megújulásának forrását találhatjuk meg benne.

Ezen nyelvváltozat nyelvtudományi szempontból igen különös tulajdonságára Bárczi már 1929-ben felfigyelt : „ a nyelv változásait felgyorsítva mutatja be, fontos szocio- és pszicholingvisztikai adalékokkal szolgálva ”.²¹

¹⁹ Wacha Imre : i.m. 198.

²⁰ Az idézet Serfőző Simon : Jövőt írni c. munkájából a Megőrző anyanyelv c. prózaverséből való

(Antológia Kiadó, Lakitelek 1994. 35.)

²¹ Sipos Pál : i.m. 867.

Felhasznált szakirodalom

- ◆ Büky László : A diáknyelv képzőhasználatáról
In : Nyr 1974. 98.sz. 282-283.
- ◆ Hoffman Ottó : Mini-Tini-szótár, Janus Pannonius Tudományegyetem, Pécs, 1996. 239-269.
- ◆ Kiss Jenő : A magyar nyelv változatainak kialakulása és mai állapota
In : MNyTK 207.sz. 88-93.
- ◆ Mizser Lajos : A diáknevekről
In : Nyr 1971. 95.sz. 40-42.
- ◆ Mizser Lajos : Az érdemjegyek elnevezése a diáknyelvben
In : Nyr 1971. 95.sz. 418-19.
- ◆ Prohászka János : Az újabb magyar ifjúsági irodalom nyelve
In : Nyr 1950. 74.sz. 205-209.
- ◆ Rónaky Edit : Hogyan beszél ma az ifjúság, Kemény Gábor Iskolaszövetség, Szentlőrinc 1997.
- ◆ Sipos Pál : Ifjúsági nyelv - familiáris köznyelv
In : A magyar nyelv rétegződése (Szerk.: Kiss Jenő - Szűts László), Bp. 1988. 867-74.
- ◆ Szűts László : A diáknyelv új fejleményei
In : MNyTK 207.sz. 98-103.
- ◆ Szűts László : A fiatalok nyelvéről
In : Kardos Tamás - Szűts László : Diáksóder, Cicero Könyvkiadó, Bp. 1996.15-22.
- ◆ Wacha Imre : A fiatalok nyelvi magatartása (kommunikációs kultúrája) a nyilvánosság előtt és számára
In : MNy 1996. 92.sz. 198-205.

KÉRDŐÍV AZ IFJÚSÁG NYELVÉNEK VIZSGÁLATÁHOZ

Az adatközlő neve :
kora :

Próbálj meg a következő kérdésekre választ adni !

1., Használtok-e a gimnázium helyiségeire valamilyen külön elnevezést ?
Ha igen, melyek ezek ?

2., A diákok között gyakori az iskolai érdemjegyek „becézése”. Ismersz ilyet ?

3., Hogyan mondanád másként a következő szavakat a Te szókincsednek megfelelően ?

a.,

- dolgozat :
- felelés :
- ebédlő :
- étel :

b.,

- ruha :
- nadrág :
- pénz :
- táska :

c.,

- abbahagy valamit :
- fáradt vagyok :
- baj van :
- eszébe jut :
- becsap valakit :
- szerelmes :

d.,

- alacsony :
- magas :
- lassú :
- gyors :
- szorgalmas :
- buta :
- kövér :
- vékony :
- nagyon jó :

e.,

Nem értesz hozzá; gyenge vagy ehhez :

4., Hogyan köszönsz a Veled egykorú ismerőseidnek ?

5., Kicsit más !

a., Baráti körben minek neveznéd a neked tetsző lányt/fiút ?

b., És ha nem tetszik ?

6., Mit mondanál akkor, ha valaki pl.: annyira sokat beszél, hogy már nem bírod tovább hallgatni és azt szeretnéd, ha nem zavarna ?

7., Mit felelsz akkor, ha túl nagy szívességet kérnek Tőled, és ezt nem akard teljesíteni ?

8., Van-e valamilyen beceneve valakinek az ismerőseid/barátaid közül ?

Ha igen, akkor miért éppen ezt a nevet kapta ?

9., Mit csinál az, aki

- beszél :
- udvarol :
- siet :
- eszik :

10., Milyen szavak, kifejezések kapcsolódnak a bulikhoz ?

11., Ha a kérdőív kitöltése közben eszedbe jutott még valami, amiről nem volt szó, de Te érdekesnek vagy gyakorinak tartod, nyugodtan leírhatod !

(pl. betűszók, jármű, gyakori igék, sajátos átvitt értelmű állandó szókapcsolat, stb.)